

Posudek školitele

Disertační práce: Jan Benda, „Do vlasti z vlasti emigrují a zpátky zase...“ Migrace z okupovaného pohraničí ve druhé republice

Praha, Ústav českých dějin Filosofické fakulty UK, 2011, 479 s.

Téma disertační práce J. Benda představuje podstatný přínos k historickému poznání problematiky migračních procesů obyvatelstva na území Československa a druhé republiky na sklonku 30. let 20. století. Bylo zajímavé sledovat, jak se stává toto téma autorovi přímo „vlastní“. Již svou bakalářskou práci v roce 2006 věnoval osudům českých uprchlíků v pomnichovských letech v Kralupech nad Vltavou, aby v následujícím období rozšířil svůj záběr v práci diplomové, doktorské a nyní v disertační práci. Ta již přináší ucelenou analýzu dané problematiky a zevrubně sleduje přesun obyvatelstva z pohraničních oblastí, obsazených po 30. září 1938 Německem a Polskem i později Maďarskem. Stranou pozornosti neponechal ani pohyb českého obyvatelstva po vzniku samostatného Slovenského státu a obsazení zbytku Podkarpatské Rusi (Zakarpatské Ukrajiny) Maďarskem, i když sledování tohoto procesu víceméně jen dokresluje neobyčejně složitou a náročnou dobovou situaci. Právě „celostátní“ pohled se stal novou dimenzí autorova přístupu a umožnil mu odborně provést historickou rekonstrukci událostí z doby před více než sedmdesáti lety. Navíc adekvátně využil kombinaci tematického a chronologického pojetí a jeho výklad se neomezuje pouze na dobu existence druhé republiky, ale zachycuje i předchozí a následující období. Sám konstatuje, že migrace obyvatelstva z pohraničních oblastí s převážující německy mluvící populací se realizovala ve třech vlnách, z nichž každá měla svou strukturu složení uprchlíků a také specifické podmínky jejího průběhu. V této souvislosti je třeba připomenout, že se Benda zabýval zevrubně také migrací Židů a antinacistických Němců a reakcí druhorepublikové společnosti na jejich příchod a případné setrvávání v okleštěné republice. Znovu bych rád zdůraznil ucelenost a souhrnnost zpracování tématu, jež doposud jak v české, tak ale i v zahraniční historiografii chybělo.

Již na první pohled upoutá rozsáhlá a obsažná heuristická základna. Zahrnuje prameny z různorodých archivů a fondů, jejichž význam je prvořadý, ale také dovolují dostatečně dokládat dobové tendence a zpřesňovat interpretaci. Také použitá literatura dokládá autorovu snahu uchopit danou problematiku v celé šíři, ve které mu neunikají ani sebemenší souvislosti a zmínky. Už v úvodu J. Benda provedl rozbor pramenů a literatury, stanovil si metodologické postupy, jejichž uplatnění směřovalo k naplnění základních cílů práce. Na podkladě dochova-

ných situačních zpráv, vzpomínek pamětníků i dobového tisku zaznamenává řadu důvodů k opuštění domovů (národnostní konflikty, pronásledování, hospodářské i kulturní motivy). Na straně druhé rozebírá a hodnotí sociální a zdravotní péči o uprchlíky ze strany státu a řady pomocných organizací ve „vnitrozemí“ druhé republiky. V té době skutečně docházelo k hromadnému, etapovému přesídlování. Evakovala se armáda, odcházeli státní zaměstnanci a s nimi i část ostatního obyvatelstva. Úřady se pokoušely prostřednictvím některých nařízení zejména v zářijové vlně bránit emigraci, avšak migrační tlak v pomnichovských měsících nezadržitelně sílil a uprchlíci nacházeli postupem doby základní pomoc i ze státních prostředků. Právě kapitoly o formách a podobách péče i pomoci uprchlíkům, o jejich životních osudech vytvářejí základní a nejpřínosnější části disertace.

Práci autor strukturoval, kromě obsažné úvodní a závěrečné části, do sedmi hlavních kapitol. Postupně se na stránkách disertace rozevírají problémy, jejichž řešení nejednou přerůstala možnosti státních úřadů a dalších podpůrných organizací. Přesto je možné říci, že přese všechny peripetie se situace časem ustálila a zcela jiné okolnosti nastaly po okupaci zbylých částí Čech a Moravy v polovině března 1939.

PhDr. Jan Benda ve své disertaci dokázal měrou vrchovatou, jak obeznale umí pracovat s archivními prameny v nejširším slova smyslu a odbornou literaturou, analyzovat, syntetizovat a interpretovat získaná fakta. Je možné konstatovat, že jednoznačně naplnil požadavky na disertační práci, a proto navrhuji, aby mu byl po úspěšné obhajobě udělen titul PhD.

V Praze dne 5. září 2011

PhDr. Jan Gebhart, DSc.